

Øget produktivitet væsentlig for vækst

Den danske fødevareklynge er stor i international sammenhæng og er af stor betydning for dansk økonomi. Det skyldes, at de danske landbrugs- og fødevarevirksomheder – samt vidensinstitutioner - i samspil med hinanden er mere produktive, end de ville være hver for sig. Alene i dag står fødevareklyngen for en eksport af landbrugs- og agroindustriprodukter for omkring 120 mia. kr. eller 20 pct. af den samlede danske vareeksport.

Danmarks største udfordring er at blive i stand til at udnytte mulighederne i en ny global verdensøkonomi, hvor der stilles store krav til hurtig omstilling og hvor en god konkurrenceevne er en forudsætning. Danmark er en lille åben økonomi og skal hente en væsentlig del af den økonomiske vækst på verdensmarkedet.

I Danmark har udviklingen i produktiviteten været lav siden årtusindskiftet samtidig med, at lønningerne er steget kraftigt. Det har betydet, at den danske konkurrenceevne er blevet betydeligt forværret. For at råde bod på den tabte konkurrenceevne skal produktiviteten forøges og lønstigningerne ligge under udlandets. Skal produktiviteten øges, kræver det, at rammevilkårene for at producere varer og konkurrere på viden og innovation forbedres.

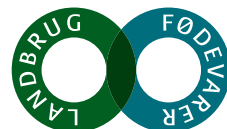
Øget produktivitet for at imødekomme fremtidens efterspørgsel

En række globale megatrends, herunder den hastigt voksende middelklasse i en række vækstøkonomier, betyder en øget international efterspørgsel efter fødevarer. Herudover vil der ske en markant stigning i verdens befolkning og klimabælterne vil flytte sig, hvorfor produktionsmulighederne vil blive forskudt geografisk. Det betyder, at potentialet for Danmarks fødevareklynge bliver væsentligt større i fremtiden.

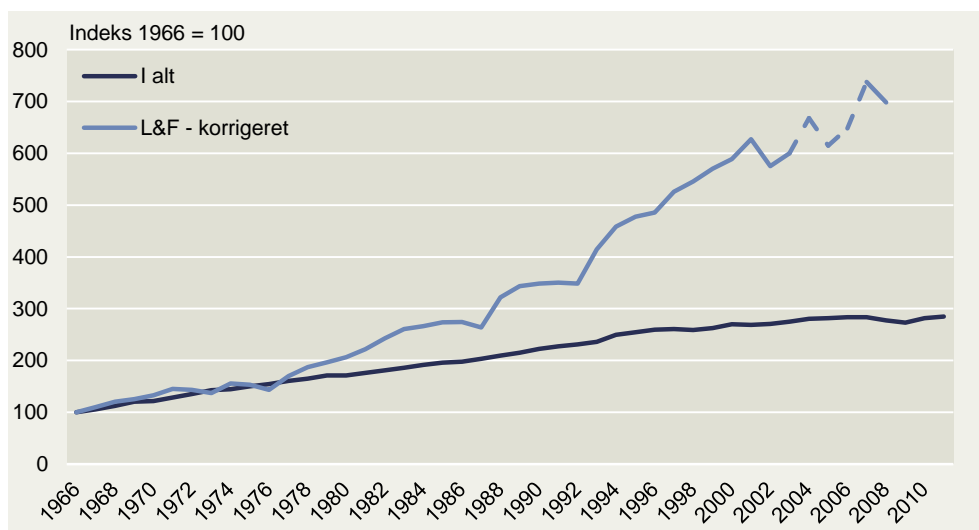
Efterspørgslen er til stede, og potentialet kan udnyttes, hvis den danske fødevareklynge formår at øge produktionen. Dette kan bl.a. ske ved, at produktiviteten forøges i fødevareklyngen. En sådan udvikling i produktionen kommer imidlertid ikke af sig selv men kræver, at de rette rammevilkår etableres.

Produktiv landbrugs- og fødevareindustri

Fødevareerhvervet har bidraget væsentligt til den danske produktivitetsudvikling. Således er produktiviteten i landbrugs og fødevareindustrien syvdoblet siden 1966, mens produktiviteten samlet set er tredoblet i den danske økonomi. Som følge af stigende lønniveau i Danmark er fødevareerhvervet gået fra en meget mandskabstung produktion med et forholdsvist højt kapitalindhold til en produktion med et endnu højere kapitalindhold, men med færre ansatte. Hvor jobbene tidligere lå direkte i fødevareerhvervet, ligger jobbene nu i stadig stigende grad i følgeindustrier, der er tæt forbundet til fødevareproduktionen.

Figur 1: Timeproduktivitetsens udvikling i landbrug og fødevarerindustrien samt økonomien samlet

Anm.: Produktiviteten opgjort som timeproduktiviteten dvs. som væksten i BVT per beskæftiget Den stiplede linje i figuren markerer årene, hvor der er foretaget en korrektion af BVT.

Kilde: Landbrug & Fødevarer samt Danmarks Statistik.

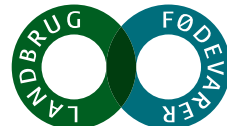
Der er en del usikkerhed omkring opgørelsen af produktiviteten for landbrugserhvervet og fødevarerindustrien. Der er således fundet fejl i Danmarks Statistiks endelige opgørelser af bruttoværditilvæksten. Det betyder, at bruttoværditilvæksten for landbrug og gartneri er undervurderet i årene 2004 til 2007. Heraf følger direkte, at produktiviteten både for landbrug og gartnerier, men også samlet set for Danmark er undervurderet. Ser man på tallene fra Danmarks Statistik er der tale om et fald i produktiviteten på 0,3 procent om året fra 2004 til 2008. Ifølge Danmarks Statistik¹ skal tallene korrigeres således, at udviklingen i produktiviteten går fra svagt faldende til en gennemsnitlig årlig stigning på ca. 1,1 pct. for landbrug og gartnerier. Fejlen i statistikken betyder desuden, at beregninger af fx totalfaktorproduktiviteten bliver for lave.

Uanset fejlene i opgørelserne er produktivitetsudviklingen i Danmark ikke god nok. Totalfaktorproduktiviteten trækkes bl.a. ned som følge af udflytning af produktionsarbejdspladser i særligt fødevarerindustrien.

Herudover kan der være udfordringer i relation til behandlingen af afskrivninger. For den enkelte virksomhed sker afskrivningen af forbruget af kapital når produktionen lukkes. Omvendt beregnes afgang af kapitalbeholdningen i nationalregnskabet ud fra tidligere investeringer samt levetider, afskrivningsprofil mv. Man kan derfor frygte, at der i de senere år har været en betydelig uoverensstemmelse mellem virksomhedernes faktiske afskrivninger på kapitalapparatet og nationalregnskabets beregnede afskrivninger. Dette vil i givet fald medføre, at virksomhedernes kapitalapparat er betydeligt mindre og dermed i bedre overensstemmelse med den tilbageværende danske produktion end hvad der kommer til udtryk i totalfaktorproduktiviteten og BVT.

For den danske fødevarerindustri er leverancer fra det danske landbrug afgørende. Stigende produktion i landbruget og dermed voksende råvareleverancer til virksomheder er nemt håndterbare, da kapitalapparatet ofte ikke er udnyttet 100 pct. Omvendt forholder det sig når råvaregrundlaget formindskes. Falder råvaregrundlaget skal indsatsfaktorerne

¹ Danmarks Statistik, [Om landbrugets BVT i Nationalregnskab og i Landbrugsstatistik](#), 2011.

reduceres endnu mere hvis produktivitetsvæksten skal fastholdes. Det betyder, at kapitalapparatet skal formindskes. Det bliver det formentlig også i en vis udstrækning i virksomhederne, men det afspejles ikke i nationalregnskabet.

En intelligent natur- og miljøregulering for fødevarerhvervet med fokus på målrettede tiltag vil kunne øge produktiviteten i særligt landbruget. I dag er landbruget underlagt en regulering baseret på produktionsbegrænsning, hvilket i højgrad er til skade for produktiviteten. Effekterne heraf er, at den nødvendige stigning i råvaregrundlaget udebliver til stor skade for økonomisk fremgang og større produktivitet i fødevarerindustrien. Desuden er fødevarerhvervet i dag underlagt dårligere rammevilkår og højere skatter og afgifter sammenlignet med udlandet, hvilket også begrænser produktiviteten.

Vi kan få et mere produktivt fødevarerhverv

Internationalt set ligger det danske landbrugserhverv i top når man ser på produktivitet, hvilket betyder, at Danmark har en konkurrencemæssig styrkeposition. Udviklingen i produktiviteten over perioden 1991 til 2009 har været væsentligt kraftigere i Danmark end i fx Tyskland, Sverige og Storbritannien.

Den private sektor har en væsentlig andel i den store opgave, der forestår med at hæve produktiviteten. Nedenfor præsenteres derfor en række konkrete forslag, som kan fremme produktiviteten i fødevarerklngen, men også i den private og offentlige sektor generelt.

Mere konkurrence via øget eksport og markedsadgang

Konkurrence og markedsdynamik er en vigtig faktor for udviklingen i produktiviteten. Fødevarerbranchen er generelt kendetegnet ved hård international konkurrence. Når danske virksomheder afsætter deres varer på eksportmarkeder udsættes de i højere grad for konkurrence.

Landbrug & Fødevarer foreslår en styrkelse af:

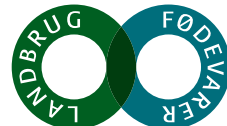
- De sektorspecifikke kompetencer i udenrigstjenesten.
- Sagsbehandlingen, således at sagsbehandlingstiden på eksportcertifikater nedbringes.
- Den kollektive eksportfremme.

Kapital og investering

I et kapitalintensivt erhverv, som eksempelvis landbrugs- og fødevarerhvervet, opnås en relativ stor andel af produktivitetsvæksten via investeringer i produktionsapparatet. Det er derfor afgørende, at virksomhederne har adgang til den nødvendige kapital.

Heltidslandbrugenes investeringer er faldet siden 2008 og erhvervet oplevede for tredje år i træk negative nettoinvesteringer i 2011. Konsekvensen af det faldende investeringsniveau er, at produktionsapparatet ikke opretholdes, og produktivitetsvæksten gradvist bremses.

Finansieringsproblemerne, i kølvandet på den finansielle krise, vil også hæmme landbrugets lånemuligheder i årene fremover. Derfor peger Landbrug & Fødevarer bl.a. på følgende tiltag:

- Erhvervsobligationer vil kunne gøre det lettere og billigere at låne, men det vil tage tid at etablere et velfungerende marked og statslige garantier kan være nødvendige i en etableringsfase.
- Videreføre og styrke ordningen for vækstkaution indtil mulighederne via erhvervsobligationer bliver afklaret.
- Statsgaranti for yderligt placerede lån således, at de unges etableringsmuligheder i landbrugserhvervet styrkes.

Løn, skatter og afgifter

De høje danske lønninger, skatter og afgifter hæmmer erhvervslivets konkurrenceevne overfor udlandet. Samtidig lægger skatterne og afgifterne en dæmper på erhvervslivets muligheder for nye nødvendige investeringer, mens den høje løn øger incitamentet til at overinvestere i kapital. Det er til skade for produktiviteten.

Det høje danske skatte- og afgiftstryk er indirekte med til at øge lønpresset. Det har betydet, at de danske lønomkostninger er blandt de højeste i verden, hvilket allerede har medført udflytning af danske arbejdspladser i bl.a. fødevarerindustrien.

Landbrug & Fødevarer foreslår derfor, at der gennemføres en omlægning af de danske afgifter på erhvervslivet, så de bedst muligt fremmer konkurrenceevne og vækst (herunder giver rum for produktivetsforbedringer) – og samtidig tager hensyn til beskæftigelse, miljø og klima samt skabelsen af nye forretningsområder.

Forskning og uddannelse

Virksomheder, der forsker, udvikler og innoverer, er de facto mere effektive og har højere produktivitet end dem, som ikke gør. Desuden øges effekten af forsknings- og innovationstiltag, når det foregår i samspil med offentlige videninstitutioner.² Samtidig er det nødvendigt, at forskningen tager udgangspunkt i markederne og forbrugerne.

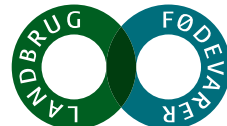
Landbrug har, som andre små og mellemstore virksomheder, svært ved at drive innovationsprocesser selvstændigt, hvorfor den kooperative tilgang med samarbejde mellem universiteter, fonde og landboforeninger er en særdeles vigtig drivkraft for produktiviteten i landbruget.

Desuden er det også helt afgørende, at virksomhederne har adgang til den rigtige arbejdskraft med den rigtige uddannelse.

Derfor foreslår Landbrug & Fødevarer bl.a.:

- En styrkelse af virksomhedernes vilkår og incitamenter til at forske, udvikle og implementere ny viden i deres produktion i et samarbejde med offentlige videninstitutioner.
- En målrettet satsning på forskning og innovation inden for bl.a. genomisk selektion, planteforædling, fødevarerikkerhed og mikrobiologi og forarbejdnings/produktionsteknologi mv.
- Universiteterne i Danmark skal uddanne betydelig flere inden for de naturvidenskabelige og tekniske uddannelser.

² Styrelsen for Forskning og Innovation, Produktivitetseffekter af erhvervslivets forskning, udvikling og innovation, 2010, <http://www.fi.dk/publikationer/2010/produktivitetseffekter-af-erhvervslivets-f-u-i>

- Det offentlige uddannelsesudbud skal være meget mere tilpasset efterspørgslen i den private sektor. Og uddannelsernes sammensætning skal i stigende grad være rettet mod højproduktive jobs.
- Styrkelse af efteruddannelse for at honorere de voksende globale uddannelseskra.

Bedre offentlig regulering og hurtigere sagsbehandling

Det danske samfund er traditionelt et tillidsbaseret samfund, hvilket meget vel kan være en af grundene til, at vi i Danmark rangerer så relativt højt, som vi gør på velstandsranstien. Mere kontrol og regulering og mindre tillid kan i sig selv være en barriere for øget produktivitet og velstand i Danmark.

Administrativt tunge regler, ufleksibel kontrol og service samt lange sagsbehandlingstider beslaglægger tid i det offentlige og erhvervslivet, og forsinker nyanlæg og investeringer. Offentlig service og regulering har således væsentlig betydning for produktiviteten i både den private og den offentlige sektor. Trods fokus på virksomhedernes administrative byrder oplever virksomhederne i fødevarerhvervet fortsat voksende administrative byrder.³

Desuden er sagsbehandlingen på flere centrale erhvervsområder, heriblandt miljøgodkendelser og byggesagsbehandlinger, ofte meget langvarig. Det udgør en væsentlig barriere for virksomhederne, der reelt sættes i stå i sagsbehandlingsperioden.⁴

Landbrug & Fødevarer peger derfor på følgende elementer, som kan øge produktiviteten:

- En mere overskuelig og ensrettet lovgivning.
- En mere intelligent natur- og miljøregulering for fødevarerhvervet vil kunne øge produktiviteten og produktionen. F.eks. kan man ved at ændre reguleringen af vandmiljøet fra et inputorienteret perspektiv til et outputorienteret perspektiv frigøre store produktionspotentialer.
- Maksimal sagsbehandlingstider for det offentlige. Dette vil øge dynamik og fleksibel omstilling – og dermed produktiviteten i erhvervslivet.
- Konkret målsætning om lettelse af de administrative byrder med fx 20 % inden 2015.
- Samt en række andre konkrete tiltag. Landbrug & Fødevarer har eksempelvis indsendt 42 konkrete forenklingforslag til Virksomhedsforum for Enklere Regler.⁵

Effektiv offentlig sektor og konkurrence om offentlige opgaver

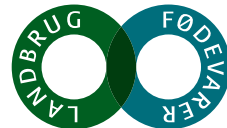
Der er i dag en relativ lav grad af konkurrence i forhold til at udføre de offentlige opgaver. Det betyder, at en relativt stor del af økonomien ikke er konkurrenceudsat, hvilket kan have væsentlig betydning for produktiviteten i samfundet. Det er derfor centralt, at det offentlige har et vedvarende fokus på innovation og effektiviseringer.

Øget offentlig-privat samarbejde og konkurrence om offentlige ydelser rummer gode økonomiske perspektiver for myndigheder og leverandører.

³ Jf. medlemsundersøgelse blandt Landbrug & Fødevarers medlemsvirksomheder.

⁴ Landbrug & Fødevarer skønner, at ½ årsforsinkelse i sagsbehandlingen i gennemsnit giver en reduktion i beskæftigelsen på 1.300 personer (alene i kødbranchen) og en nedgang i eksporten på godt 0,6 mia. kr. I dag varierer den gennemsnitlige sagsbehandlingstid på fx byggeområdet fra 3 dage i den hurtigste kommune til 202 dage i landets langsomste kommune.

⁵ Se http://www.lf.dk/vores_holdning/erhvervspolitik/forenkling.aspx

Landbrug & Fødevarer foreslår derfor, at

- En stigende del af de offentlige opgaver konkurrenceudsættes og udføres i et offentlig-privat samarbejde.
- Der sker en reel og åben konkurrenceudsættelse af en større del af de offentlige opgaver
- Processerne omkring udbud og tilbudsgivning optimeres. Mindre kompleksitet m.v. således, at udgifterne til processen omkring udbud holdes nede. Mere dialog forud for udbuddet som vil kunne føre til bedre udbud, flere tilbud og øget konkurrence
- En række forslag som præsenteres af Landbrug & Fødevarer i efteråret 2012 kan indgå i arbejdet med at forbedre udbudsprocesserne for både de ordregivende myndigheder såvel som leverandører og producenter.